



Dzień odbioru : 02/12/2021



Identyfikator sprawy	:	C-80/21 JT1
Numer pisma	:	14
Numer rejestru	:	1195710
Data złożenia	:	10/08/2021
Data wpisu do rejestru	:	17/08/2021
Rodzaj pisma	:	Uwagi
<hr/>		
Numer referencyjny złożonego przez e-Curia pisma	:	Pismo DC152164
Numer fiski	:	1
Podmiot składający pismo	:	Majczyna Bogusław (R38876) Pologne



Warszawa, dnia 10 sierpnia 2021 r.
DPUE.9323.666.2021.AJK(4)(SŻ)

**DO PREZESA I CZŁONKÓW
TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ**

**UWAGI NA PIŚMIE
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

przedkładane na podstawie art. 23 Statutu Trybunału Sprawiedliwości
w postępowaniu o wydanie orzeczenia wstępnego w sprawach

C-80/21 do C-82/21

D.B.P. i in.

(sąd krajowy: Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie – Polska)

Pełnomocnik Rzeczypospolitej Polskiej:

Bogusław Majczyna

Adres do doręczeń:

**Kancelaria Prezesa Rady Ministrów
Al. Ujazdowskie 1/3
00-583 Warszawa – POLSKA**

SPIS TREŚCI

I.	PRZEDMIOT SPRAW I PYTANIA PREJUDYCJALNE	3
II.	STANOWISKO RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ	6
II.1.	Pytania w sprawie C-80/21	6
II.1.1.	Wprowadzenie	6
II.1.2.	Pytanie pierwsze w sprawie C-80/21	11
II.1.3.	Pytanie drugie w sprawie C-80/21	13
II.2.	Pytania w sprawie C-81/21	15
II.3.	Pytanie w sprawie C-82/21	19
III.	PROPOZYCJA ROZSTRZYGNĘCIA	23

I. PRZEDMIOT SPRAW I PYTANIA PREJUDYCJALNE

1. Wnioski do Trybunału Sprawiedliwości o wydanie orzeczeń prejudycjalnych w sprawach C-80/21 do C-82/21 D.B.P. i in. zostały złożone przez Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie i dotyczą wykładni przepisów dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich¹.
2. Jak wynika z uzasadnienia wniosku, spór w sprawie C-80/21 powstał w następujących okolicznościach faktycznych. Powodowie będący konsumentami zawarli w dniu 8 sierpnia 2008 r. umowę kredytu hipotecznego denominowanego we frankach szwajcarskich (CHF) na zakup lokalu mieszkalnego. Na podstawie tej umowy bank udzielił powodom kredytu w kwocie 103 260 CHF. Kwota ta została wypłacona w złotych polskich według kursu ustalonego przez bank, opublikowanego w tabeli banku w dniu udostępnienia kwoty kredytu. Spłata kredytu miała nastąpić w 360 ratach, przez obciążenie konsumentów na rzecz banku kwotą w złotych polskich, stanowiącą równowartość bieżącej raty, wyrażonej we frankach szwajcarskich. Umowa przewidywała, że za zgodą banku konsument mógł spłacać kredyt we frankach szwajcarskich lub w innej walucie.
3. W pozwie konsumenci wnieśli o zasądzenie na ich rzecz od pozwanego banku kwoty 26 274,9 PLN z ustawowymi odsetkami. Powodowie wskazali, że kwota w tej wysokości została od nich pobrana przez bank na podstawie postanowienia umowy zakładającego, że kurs waluty kredytu, od którego zależała wysokość rat, jest ustalany jednostronnie przez bank, zaś postanowienie to w ich ocenie stanowi niedozwolone postanowienie umowne w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG.
4. Sąd rozpoznający powództwo, powziawszy wątpliwości dotyczące obowiązków, jakie dyrektywa 93/13/EWG nakłada w przypadku stwierdzenia, że postanowienie umowy ma charakter niedozwolony, postanowił wystąpić do Trybunału Sprawiedliwości z następującymi pytaniami:
 - 1) *Czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej przepisów krajowych, zgodnie z którą sąd nie stwierdza nieuczciwego charakteru całego warunku*

¹ Dz. Urz. WE L 95 z 21.4.1993, str. 29; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 2, str. 288.

umownego, a jedynie tę jego część, przez którą warunek jest nieuczciwy, w rezultacie czego warunek ten pozostaje częściowo skuteczny?

- 2) *Czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej przepisów krajowych, zgodnie z którą sąd po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru warunku umownego, bez którego umowa nie mogłaby obowiązywać, może zmodyfikować pozostałą część umowy w drodze wykładni oświadczeń woli stron, aby zapobiec nieważności umowy, która jest korzystna dla konsumenta?*
5. Spór w sprawie C-81/21 powstał w następujących okolicznościach faktycznych. Powodowie będący konsumentami zawarli w dniu 3 lutego 2009 r. umowę kredytu hipotecznego indeksowanego do franka szwajcarskiego na zakup lokalu mieszkalnego. Na podstawie tej umowy bank udostępnił kredytobiorcom kwotę 340 000 PLN, natomiast saldo kredytu zostało określone we frankach szwajcarskich według kursu obowiązującego w tabeli banku w dniu udostępnienia środków konsumentom. Spłata kredytu miała nastąpić w 360 ratach, przez obciążenie konsumentów na rzecz banku kwotą w złotych polskich, stanowiącą równowartość bieżącej raty wyrażonej we frankach szwajcarskich. Kurs spłaty również ustalany był jednostronnie przez bank, w publikowanej przez niego tabeli kursów walut. W dniu 18 lutego 2012 r. strony zawarły aneks do umowy kredytu, który pozwalał konsumentom spłacać kredyt bezpośrednio we frankach szwajcarskich.
6. W pozwie konsumenci wnieśli o zasądzenie na ich rzecz kwot 37 866,11 PLN oraz 5 358,10 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie, tytułem zwrotu równowartości rat kapitałowo-odsetkowych pobranych przez bank w okresie od 14 czerwca 2010 r. do 12 grudnia 2012 r., w oparciu o umowę kredytu, która w ocenie konsumentów zawiera niedozwolone postanowienia umowne skutkujące nieważnością tej umowy. W razie uznania, że zawarte w umowie kredytu niedozwolone postanowienia umowne nie powodują jej nieważności, konsumenci wnieśli o zasądzenie na ich rzecz kwoty 44 976,66 PLN tytułem zwrotu równowartości nadpłaconej części rat kapitałowo-odsetkowych pobranych przez bank w okresie od 1 czerwca 2010 r. do 12 stycznia 2020 r. Konsumenci wnieśli także o zasądzenie na ich rzecz kwoty 724,14 PLN z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 10 kwietnia 2020 r. do dnia zapłaty tytułem zwrotu równowartości składki ubezpieczenia niskiego wkładu własnego kredytu.

7. Sąd rozpoznający powództwo powziął wątpliwości dotyczące skutków uznania postanowienia umowy za niedozwolone i wystąpił do Trybunału Sprawiedliwości z następującymi pytaniami:
- 1) *Czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej przepisów krajowych, zgodnie z którą sąd po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru warunku umownego, nieskutkującego nieważnością umowy, może uzupełnić treść umowy przepisem dyspozytywnym prawa krajowego?*
 - 2) *Czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej przepisów krajowych, zgodnie z którą sąd po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru warunku umownego, skutkującego nieważnością umowy, może uzupełnić treść umowy przepisem dyspozytywnym prawa krajowego, aby zapobiec nieważności umowy, pomimo że konsument godzi się na nieważność umowy?*
8. W sprawie C-82/21, podobnie jak w sprawach C-80/21 i C-81/21, konsumenci będący stroną kredytu hipotecznego indeksowanego do franka szwajcarskiego wnieśli przeciwko bankowi pozew, w którym domagają się zasądzenia od banku określonej kwoty tytułem nienależnego świadczenia osiągniętego w związku z pobieraniem rat tytułem spłaty kredytu w oparciu o umowę, która zawierała nieuczciwe postanowienia, odnoszące się do obliczania kursu waluty kredytu. Na wypadek uznania przez sąd, że konsekwencją niedozwolonego charakteru wskazanych postanowień jest nieważność umowy, konsumenci domagają się zasądzenia kwoty stanowiącej równowartość spłaconych rat kredytu.
9. Sąd odsyłający skłania się do stwierdzenia nieważności umowy, jednakże powziął on wątpliwości dotyczące wzajemnych rozliczeń stron umowy uznanej za nieważną, biorąc pod uwagę przepisy krajowe o przedawnieniu roszczeń. W konsekwencji sąd ten zdecydował przedstawić Trybunałowi Sprawiedliwości następujące pytanie:
- Czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG, a także zasady równoważności, skuteczności i pewności prawa należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej przepisów krajowych, zgodnie z którą roszczenie konsumenta o zwrot niesłusznie zapłaconych kwot na podstawie nieuczciwego warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem ulega przedawnieniu po upływie*

terminu dziesięciu lat, który zaczyna biec od dnia każdorazowego spełnienia świadczenia przez konsumenta, także w wypadku, kiedy konsument nie wiedział o nieuczciwym charakterze tego warunku?

II. STANOWISKO RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

II.1. Pytania w sprawie C-80/21

II.1.1. Wprowadzenie

10. Pytania w sprawie C-80/21 zmierzają do wyjaśnienia obowiązków sądu krajowego w przypadku ustalenia, że postanowienie umowy zawartej z konsumentem ma charakter niedozwolony w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG i że bez tego postanowienia umowa nie może być dalej wykonywana. W ramach pytania pierwszego sąd odsyłający stara się ustalić, czy dyrektywa 93/13/EWG sprzeciwia się stwierdzeniu nieuczciwego charakteru jedynie części postanowienia niedozwolonego, która to część decyduje o jego nieuczciwym charakterze, w rezultacie czego postanowienie to pozostawałoby częściowo skuteczne. Drugie pytanie dotyczy natomiast tego, czy w przypadku wyeliminowania postanowienia niedozwolonego sąd krajowy może zmodyfikować pozostałą część umowy w drodze wykładni oświadczeń woli stron, tak aby zapobiec upadkowi umowy, która bez postanowienia niedozwolonego nie może być dalej wykonywana.
11. Obie powyższe kwestie – kwestia niedopuszczalności częściowego stwierdzenia nieuczciwego charakteru postanowienia umownego oraz kwestia braku możliwości modyfikowania przez sąd krajowy umowy zagrożonej upadkiem po wyeliminowaniu z niej postanowienia niedozwolonego – były wielokrotnie przedmiotem orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości, zapadłego na kanwie art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG. Rzeczpospolita Polska w pierwszej kolejności przywołała to orzecznictwo, a następnie wyjaśni, w jaki sposób determinuje ono odpowiedź na pytania sądu odsyłającego.
12. Tytułem wstępu należy podkreślić, że system ochrony ustanowiony w dyrektywie 93/13/EWG opiera się na założeniu, iż konsument jest słabszą stroną umowy niż przedsiębiorca, w związku z czym godzi się na postanowienia umowne sformułowane wcześniej przez przedsiębiorcę, nie mając żadnego wpływu na ich treść. Słabość pozycji konsumenta – w porównaniu z pozycją profesjonalisty, jakim jest przedsiębiorca –

wynika z wielu przyczyn, wśród których wymienić można mniejszy zasób wiedzy o uwarunkowaniach związanych z zawieraną umową, mniejsze możliwości dostępu do informacji, ograniczone możliwości ekonomiczne, brak profesjonalnej obsługi prawnej. W rezultacie konsumenci w praktyce często nie są w stanie zagwarantować należytej ochrony swoich praw w relacjach z przedsiębiorcą, a także napotykać na wiele istotnych trudności przy podejmowaniu prób ich dochodzenia².

13. Powyższe założenie odzwierciedla kluczowy w niniejszej sprawie przepis art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG, który zobowiązał państwa członkowskie do zapewnienia, aby na mocy prawa krajowego postanowienia niedozwolone (nieuczciwe warunki) w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie były wiążące dla konsumenta. Przepis ten wymaga, aby postanowienia niedozwolone były traktowane jako nigdy niezawarte w umowie i niewiążące konsumenta od samego początku, z mocy prawa i bez konieczności ich zaskarżenia przed sądem³. Brak związania konsumenta niedozwolonym postanowieniem, przynosząc korzyść samemu konsumentowi, stanowi jednocześnie sankcję dla przedsiębiorcy za naruszenie zakazu stosowania niedozwolonych postanowień w umowach⁴.
14. Dla osiągnięcia celu określonego w art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG, sąd krajowy jest obowiązany z urzędu skontrolować, czy postanowienia umowy łączącej konsumenta z przedsiębiorcą nie posiadają niedozwolonego charakteru, gdyż nierówność między konsumentem a przedsiębiorcą może zostać zrównoważona jedynie przez czynną interwencję sądu krajowego⁵. W przypadku stwierdzenia, że w umowie zawartej z konsumentem znajduje się postanowienie niedozwolone, obowiązkiem sądu krajowego jest wyciągnięcie wszystkich konsekwencji, jakie zgodnie z prawem krajowym wynikają z takiego stwierdzenia, tak aby zapewnić, że konsument nie będzie związany

² Wyrok z dnia 27 czerwca 2000 r., *Océano Grupo Editorial i Salvat Editores*, C-240/98, EU:C:2000:346, pkt 26; wyrok z dnia 21 listopada 2002 r., *Cofidis*, C-473/00, EU:C:2002:705, pkt 33; wyrok z dnia 30 kwietnia 2014 r., *Kásler i Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, pkt 78; wyrok z dnia 13 września 2018 r., *Profi Credit Polska*, C-176/17, EU:C:2018:711, pkt 69.

³ Wyrok z dnia 4 czerwca 2009 r., *Pannon GSM*, C-243/08, EU:C:2009:350, pkt 20-28; wyrok z dnia 21 grudnia 2016 r., *Gutiérrez Naranjo*, C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 61; wyrok z dnia 14 marca 2019 r., *Dunai*, C-118/17, EU:C:2019:207, pkt 41.

⁴ Wyrok z dnia 21 lutego 2013 r., *Banif Plus Bank*, C-472/11, EU:C:2013:88, pkt 27; opinia rzecznika generalnego Mengozziego z dnia 13 lipca 2016 r., *Naranjo*, C-154/15, C-307/15, C-308/15, EU:C:2016:552, pkt 53-54 i 71; opinia rzecznika generalnej Trstenjak z dnia 6 grudnia 2011 r., *Invitel*, 471/10, EU:C:2011:806, pkt 57.

⁵ Wyrok z dnia 4 czerwca 2009 r., *Pannon GSM*, C-243/08, EU:C:2009:350, pkt 35; wyrok z dnia 14 czerwca 2012 r., *Banco Español de Crédito*, C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 41-43; wyrok z dnia 30 maja 2013 r., *Jörös*, C-397/11, EU:C:2013:340, pkt 41; wyrok z dnia 30 maja 2013 r., *Asbeek Brusse i de Man Garabito*, C-488/11, EU:C:2013:341, pkt 38-9; wyrok z dnia 21 lutego 2013 r., *Banif Plus Bank*, C-472/11, EU:C:2013:88, pkt 31 i 35; wyrok z dnia 13 września 2018 r., *Profi Credit Polska*, C-176/17, EU:C:2018:711.

- niedozwolonym postanowieniem⁶. W tym zakresie sąd krajowy działa z urzędu i nie jest wymagana żadna aktywność po stronie konsumenta⁷.
15. Zgodnie z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG, nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami mają nie być wiążące dla konsumenta, zaś umowa w pozostałej części powinna nadal obowiązywać strony, gdy jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków. Celem sankcji określonej w przywołanym przepisie jest zastąpienie formalnej równowagi, jaką umowa ustanawia między prawami i obowiązkami stron, rzeczywistą równowagą, poprzez przywrócenie konsumentowi pozycji prawnej i faktycznej, w jakiej znajdowałby się on, gdyby postanowienie niedozwolone nigdy go nie wiązało⁸.
16. Jak wyjaśnia orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości, dla realizacji tego celu wystarczające jest, że sąd wyeliminuje postanowienie niedozwolone z umowy⁹. Z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG i wspomnianego orzecznictwa wynika, że umowa, z której wyeliminowano postanowienie niedozwolone, powinna zostać utrzymana w mocy, o ile zgodnie z przepisami prawa krajowego jej utrzymanie w mocy, bez niedozwolonych postanowień, jest prawnie możliwe, co musi zostać zweryfikowane przy zastosowaniu obiektywnego podejścia¹⁰. Jeżeli obiektywnie utrzymanie umowy w mocy nie jest możliwe, umowa taka co do zasady powinna zostać uznana za nieważną¹¹.
17. Ponieważ sankcja nieważności umowy, która nie może być dalej wykonywana po wyeliminowaniu z niej postanowienia niedozwolonego, jest wyjątkowo niekorzystna dla przedsiębiorcy, gdyż pozbawia go m.in. zysków z umowy, przed sądami krajowymi państw członkowskich przedstawiono liczne koncepcje, których zastosowanie pozwoliłoby złagodzić tę dotkliwość. Koncepcje te zakładają bądź częściowe utrzymanie

⁶ Wyrok z dnia 4 czerwca 2009 r., *Pannon GSM*, C-243/08, EU:C:2009:350, pkt 35; wyrok z dnia 14 czerwca 2012 r., *Banco Español de Crédito*, C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 63; wyrok z dnia 21 lutego 2013 r., *Banif Plus Bank*, C-472/11, EU:C:2013:88, pkt 27; wyrok z dnia 30 maja 2013 r., *Jörös*, C-397/11, EU:C:2013:340, pkt 51-53.

⁷ Wyrok z dnia 21 lutego 2013 r., *Banif Plus Bank*, C-472/11, EU:C:2013:88, pkt 36.

⁸ Wyrok z dnia 14 marca 2019 r., *Dunai*, C-118/17, EU:C:2019:207, pkt 45; wyrok z dnia 21 grudnia 2016 r., *Gutiérrez Naranjo*, C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 61 i 66; wyrok z dnia 31 maja 2018 r., *Sziber*, C-483/16, EU:C:2018:367, pkt 34 i 53-55.

⁹ Wyrok z dnia 3 października 2019 r., *Dziubak*, C-260/18, EU:C:2019:819, pkt 39; wyrok z dnia 14 marca 2019 r., *Dunai*, C-118/17, EU:C:2019:207, pkt 40 i 51; wyrok z dnia 26 marca 2019 r., *Abanca Corporación Bancaria i Bankia*, C-70/17 i C-179/17, EU:C:2019:250, pkt 57.

¹⁰ Wyrok z dnia 14 czerwca 2012 r., *Banco Español de Crédito*, C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 65; wyrok z dnia 15 marca 2012 r., *Pereničová i Perenič*, C-453/10, EU:C:2012:144, pkt 31.

¹¹ Wyrok z dnia 3 października 2019 r., *Dziubak*, C-260/18, EU:C:2019:819, pkt 43.

- postanowienia niedozwolonego w mocy, bądź też postulują umożliwienie sądowi krajowemu uzupełnienia umowy, tak aby mogła ona być dalej wykonywana.
18. Trybunał Sprawiedliwości miał już wielokrotnie okazję odnosić się do dopuszczalności stosowania takich rozwiązań w świetle dyrektywy 93/13/EWG. W swoim orzecznictwie wyjaśnił on, że jeżeli postanowienie umowne ma charakter niedozwolony, wówczas sąd krajowy ma wynikający z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG obowiązek odstąpienia od jego stosowania w całości i nie może dokonywać jakichkolwiek zmian w brzmieniu postanowienia niedozwolonego¹².
19. W szczególności w wyroku w sprawie *Banco Español de Crédito* Trybunał Sprawiedliwości podkreślił, że „z brzmienia rzeczzonego art. 6 ust. 1 wynika, że sądy krajowe są zobowiązane wyłącznie do zaniechania stosowania nieuczciwego warunku umownego, aby nie wywierał on obligatoryjnych skutków wobec konsumenta, przy czym nie są one uprawnione do zmiany jego treści”¹³. Powyższa teza została następnie potwierdzona w wyroku w sprawach *Abanca Corporación Bancaria i Bankia*, w którym Trybunał Sprawiedliwości wskazał, że sąd krajowy nie może stwierdzić nieuczciwego charakteru jedynie fragmentu postanowienia umownego, i tym samym odmówić stosowania jedynie tej jego części, pozostawiając pozostałą część takiego postanowienia w mocy¹⁴.
20. W wyroku w sprawie *Bank BPH* Trybunał Sprawiedliwości wyjaśnił z kolei, że jeżeli element postanowienia umowy stanowił w rzeczywistości całkowicie odrębne zobowiązanie umowne, które może być przedmiotem indywidualnej kontroli pod kątem nieuczciwego charakteru, wówczas sąd krajowy może oceniać takie postanowienie indywidualnie¹⁵. Trybunał Sprawiedliwości zwrócił jednak uwagę, że omawiana możliwość istnieje pod warunkiem, że w prawie krajowym istnieją przepisy, które skutecznie zrealizują odstraszący cel dyrektywy 93/13/EWG w stosunku do stosowania takiego postanowienia w umowach¹⁶. Jednocześnie Trybunał Sprawiedliwości podkreślił, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG bezwzględnie stoją na przeszkodzie temu, by sąd odsyłający usunął jedynie nieuczciwy element postanowienia umowy

¹² Wyrok z dnia 14 czerwca 2012 r., *Banco Español de Crédito*, C-618/10, EU:C:2012:349; wyrok z dnia 26 marca 2019 r., *Abanca Corporación Bancaria i Bankia*, C-70/17 i C-179/17, EU:C:2019:250.

¹³ Wyrok z dnia 14 czerwca 2012 r., *Banco Español de Crédito*, C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 65.

¹⁴ Wyrok z dnia 26 marca 2019 r., *Abanca Corporación Bancaria i Bankia*, C-70/17 i C-179/17, EU:C:2019:250, pkt 55.

¹⁵ Wyrok z dnia 29 kwietnia 2021 r., *Bank BPH*, C-19/20, EU:C:2021:341, pkt 70-71.

¹⁶ Wyrok z dnia 29 kwietnia 2021 r., *Bank BPH*, C-19/20, EU:C:2021:341, pkt 80.

- zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, jeżeli takie usunięcie sprowadzałoby się do zmiany treści tego postanowienia poprzez zmianę jego istoty¹⁷.
21. Trybunał Sprawiedliwości nie dopuścił również możliwości ingerowania przez sąd krajowy w treść umowy po wyeliminowaniu postanowienia niedozwolonego, w celu dalszego utrzymania jej w mocy.
22. Po pierwsze, w wyroku w sprawie *Banco Español de Crédito*¹⁸ Trybunał Sprawiedliwości stwierdził, że przepisy dyrektywy 93/13/EWG stoją na przeszkodzie stosowaniu przepisów prawa krajowego, które umocowywałyby sąd do uzupełnienia umowy, wobec wyeliminowania postanowienia niedozwolonego. Stanowisko to było następnie wielokrotnie podtrzymywane przez Trybunał Sprawiedliwości w kolejnych wyrokach¹⁹.
23. Po drugie, w wyroku w sprawie *Dziubak* Trybunał Sprawiedliwości potwierdził, że sąd krajowy nie może uzupełnić umowy, która nie może być wykonywana po wyeliminowaniu z niej postanowień niedozwolonych, poprzez odwołanie się do treści przepisów prawa krajowego zawierających klauzule generalne²⁰.
24. Po trzecie, w wyrokach w sprawach *Asbeek Brusse i de Man Garabito*²¹ oraz *Kanyeba i in.*²² Trybunał Sprawiedliwości uznał za niedopuszczalne ingerowanie w treść postanowień niedozwolonych, które nakładały na konsumenta obowiązek zapłaty określonej sumy pieniężnej tytułem kary umownej, poprzez miarkowanie jej wysokości.
25. Zakaz opisywanej ingerencji wynika z samej konstrukcji art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG, który to przepis nakazuje sądowi odstąpić od stosowania niedozwolonego postanowienia umownego w całości i odtworzyć sytuację prawną i faktyczną, w jakiej konsument znajdowałby się, gdyby postanowienie niedozwolone nigdy go nie wiązało²³. Uzupełnienie umowy nie przywraca konsumentowi pozycji prawnej i faktycznej, w której znajdowałby się, gdyby postanowienie niedozwolone nigdy go nie wiązało, ale – w celu ochrony interesów przedsiębiorcy – tworzy zupełnie nową sytuację, na którą strony nigdy

¹⁷ Wyrok z dnia 29 kwietnia 2021 r., *Bank BPH*, C-19/20, EU:C:2021:341, pkt 80.

¹⁸ Wyrok z dnia 14 czerwca 2012 r., *Banco Español de Crédito*, C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 73.

¹⁹ Wyrok z dnia 30 kwietnia 2014 r., *Kásler i Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, pkt 79; wyrok z dnia 26 marca 2019 r., *Abanca Corporación Bancaria i Bankia*, C-70/17 i C-179/17, EU:C:2019:250, pkt 54; wyrok z dnia 3 marca 2020 r., *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, pkt 60; wyrok z dnia 25 listopada 2020 r., *Banca B*, C-269/19, EU:C:2020:954, pkt 31.

²⁰ Wyrok z dnia 3 października 2019 r., *Dziubak*, C-260/18, EU:C:2019:819, pkt 62.

²¹ Wyrok z dnia 30 maja 2013 r., *Asbeek Brusse i de Man Garabito*, C-488/11, EU:C:2013:341.

²² Wyrok z dnia 7 listopada 2019 r., *Kanyeba i in.*, C-349/18 do C-351/18, EU:C:2019:936.

²³ Wyrok z dnia 14 marca 2019 r., *Dunai*, C-118/17, EU:C:2019:207, pkt 45; wyrok z dnia 21 grudnia 2016 r., *Gutiérrez Naranjo*, C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 61; wyrok z dnia 31 maja 2018 r., *Sziber*, C-483/16, EU:C:2018:367, pkt 34.

nie wyraziły zgody, a która jest dla przedsiębiorcy korzystniejsza niż upadek umowy i utrata wszystkich zysków.

26. Zakaz opisywanej ingerencji wywiera zatem silny skutek odstrasżający, zapewniając w ten sposób realizację długoterminowego celu dyrektywy 93/13/EWG, polegającego na zagwarantowaniu, że postanowienia niedozwolone nie będą stosowane przez przedsiębiorców. Dopuszczenie koncepcji redukcji utrzymującej skuteczność zachęcałoby przedsiębiorców do konstruowania postanowień umownych w sposób modułowy, tak aby w razie zakwestionowania postanowienia niedozwolonego, sąd mógł poprzestać na wyeliminowaniu z jego treści jedynie modułów przesądzających o niedozwolonym charakterze, w dalszym ciągu gwarantując w ten sposób interesy przedsiębiorcy²⁴. W rezultacie sankcje z tytułu stosowania niedozwolonych postanowień umownych przestałyby wywierać efekt odstrasżający. Podejmowanie przez sąd krajowy środków mających na celu uchronienie przedsiębiorcy przed eliminacją całego postanowienia niedozwolonego, a w rezultacie przed upadkiem umowy, dodatkowo podważałoby skuteczność sankcji, o której mowa w art. 6 ust. dyrektywy 93/13/EWG.

II.1.2. Pytanie pierwsze w sprawie C-80/21

27. Z przytoczonego powyżej orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości, w tym w szczególności z wyroków w sprawach *Abanca Corporación Bancaria i Bankia* oraz *Banco Español de Crédito*, jednoznacznie wynika pozytywna odpowiedź na pytanie pierwsze w sprawie C-80/21, zgodnie z którą nie jest możliwe stwierdzenie nieuczciwego charakteru jedynie części postanowienia umownego, która przesądza o jego sprzecznym z dyrektywą 93/13/EWG charakterze, przy pozostawieniu pozostałej części tego postanowienia w mocy. Z orzecznictwa tego wynika bowiem jasny zakaz stwierdzenia nieuczciwego charakteru jedynie części postanowienia niedozwolonego, tak aby postanowienie to w części nadal pozostawało w mocy²⁵.
28. Uzasadnienie wniosku prejudycjalnego w sprawie C-80/21 dowodzi ponadto jednoznacznie, że w sprawie nie mamy do czynienia z przypadkiem, na którego

²⁴ Wyrok z dnia 14 czerwca 2012 r., *Banco Español de Crédito*, C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 69; wyrok z dnia 30 kwietnia 2014 r., *Kásler i Kászlerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, pkt 79; wyrok z dnia 30 maja 2013 r., *Asbeek Brusse i de Man Garabito*, C-488/11, EU:C:2013:341, pkt 58; wyrok z dnia 26 marca 2019 r., *Abanca Corporación Bancaria i Bankia*, C-70/17 i C-179/17, EU:C:2019:250, pkt 54; wyrok z dnia 7 listopada 2019 r., *Kanyebe i in.*, C-349/18 do C-351/18, EU:C:2019:936, pkt 69.

²⁵ Wyrok z dnia 14 czerwca 2012 r., *Banco Español de Crédito*, C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 65; wyrok z dnia 26 marca 2019 r., *Abanca Corporación Bancaria i Bankia*, C-70/17 i C-179/17, EU:C:2019:250, pkt 55.

możliwość wystąpienia Trybunał Sprawiedliwości zwrócił uwagę w wyroku w sprawie *Bank BPH*. Sąd odsyłający w pkt 45 uzasadnienia wniosku wskazuje bowiem wprost, że skutkiem rozważanej operacji byłoby wyeliminowanie części postanowienia umownego prowadzące się do zmiany treści warunku co do istoty. W wyroku w sprawie *Bank BPH* Trybunał Sprawiedliwości wskazał natomiast wprost, że wyeliminowanie fragmentu postanowienia, które prowadzi do zmiany treści warunku co do istoty, jest zabiegiem niedopuszczalnym w świetle art. 6 ust. 1 i art. 7 dyrektywy 93/13/EWG²⁶.

29. Niezależnie od niedopuszczalności takiego zabiegu, należy zwrócić uwagę, że wyeliminowanie części postanowienia umownego w sposób rozważany przez sąd odsyłający w pkt 45 uzasadnienia wniosku nie doprowadziłoby do osiągnięcia celów art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG. Sąd odsyłający rozważa bowiem wyeliminowanie części postanowienia, mówiącej o konieczności spłaty zobowiązania w złotych polskich według kursu jednostronnie określonego przez bank, oraz o dopuszczeniu możliwości spłaty kredytu bezpośrednio we frankach szwajcarskich. Taka modyfikacja działałaby wyłącznie na przyszłość i nie rozwiązywałaby problemu, który wynika z tego, że saldo kredytu jest ustalone we frankach szwajcarskich, natomiast bank udostępnił kapitał w złotych polskich, podczas gdy konsumenci przez kilka lat spłacali raty, przekazując bankowi sumy pieniężne wyrażone w polskich złotych, obliczone w oparciu o kurs franka szwajcarskiego ustalony na podstawie postanowienia niedozwolonego. Nawet po wyeliminowaniu części postanowienia niedozwolonego saldo kredytu pozostającego do spłaty pozostawałoby nadal skalkulowane w oparciu o postanowienia niedozwolone. Rozważana w ramach pytania pierwszego w sprawie C-80/21 operacja nie pozwalałaby zatem uwolnić konsumenta od wszystkich skutków związania go postanowieniem niedozwolonym i przywrócić mu pozycji, w jakiej znajdowałby się, gdyby wypłacono mu kredyt i spłacał raty w oparciu o postanowienia zgodne z prawem²⁷.
30. Należy zatem skonkludować, że koncepcja rozważana w ramach pytania pierwszego nie jest dopuszczalna w świetle art. 6 ust. 1 i art. 7 dyrektywy 93/13/EWG i dotychczasowego orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości, nie prowadzi do osiągnięcia skutków wskazanych w art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG, a jej zastosowanie osłabiałoby skutek

²⁶ Wyrok z dnia 29 kwietnia 2021 r., *Bank BPH*, C-19/20, EU:C:2021:341, pkt 80.

²⁷ Wyrok z dnia 14 marca 2019 r., *Dunai*, C-118/17, EU:C:2019:207, pkt 45; wyrok z dnia 21 grudnia 2016 r., *Gutiérrez Naranjo*, C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 61 i 66; wyrok z dnia 31 maja 2018 r., *Sziber*, C-483/16, EU:C:2018:367, pkt 34 i 53-55; wyrok z dnia 29 kwietnia 2021 r., *Bank BPH*, C-19/20, EU:C:2021:341, pkt 84.

odstraszający dyrektywy 93/13/EWG, zachęcając przedsiębiorców do stosowania postanowień niedozwolonych, gdyż w razie problemów prawnych, sąd krajowy mógłby w takim przypadku podjąć działania mające na celu zapewnienie, w interesie przedsiębiorcy, dalszego wykonywania wadliwej umowy.

II.1.3. Pytanie drugie w sprawie C-80/21

31. W ocenie Rzeczypospolitej Polskiej z przytoczonego w części II.1.1. niniejszych uwag orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości można wywieść także pozytywną odpowiedź na drugie pytanie w sprawie C-80/21, zgodnie z którą art. 6 ust. 1 i art. 7 dyrektywy 93/13/EWG sprzeciwiają się temu, by sąd krajowy zmodyfikował umowę, której obiektywnie nie da się dalej wykonywać po wyeliminowaniu z niej postanowienia niedozwolonego, tak aby zapobiec jej upadkowi, który jest korzystny dla konsumenta.
32. Po pierwsze, w dotychczasowym orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości wyjaśniano już wielokrotnie, że sąd krajowy w żadnym wypadku nie jest umocowany do samodzielnego modyfikowania umowy zagrożonej upadkiem z powodu wyeliminowania z niej postanowienia niedozwolonego²⁸.
33. Po drugie, celem zastosowania sankcji, o której mowa w art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG, jest przywrócenie konsumentowi pozycji, w jakiej znajdowałby się, gdyby postanowienie niedozwolone w ogóle go nie wiązało²⁹. Zmodyfikowanie umowy po wyeliminowaniu postanowienia niedozwolonego nie skutkuje przywróceniem konsumentowi wskazanej pozycji, o której mowa w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości, lecz wykreowaniem nowej sytuacji prawnej, na którą konsument nie godził się zawierając umowę.
34. Po trzecie, rozważane w ramach pytania drugiego zagadnienie zarządzenia upadkowi umowy, z której wyeliminowano postanowienia niedozwolone, aktualizuje się wyłącznie wtedy, gdy taki upadek stanowiłby okoliczność szczególnie niekorzystną, penalizującą dla konsumenta³⁰. Z treści pytania drugiego i uzasadnienia wniosku wynika jednak, że

²⁸ Wyrok z dnia 30 kwietnia 2014 r., *Kásler i Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, pkt 79; wyrok z dnia 26 marca 2019 r., *Abanca Corporación Bancaria i Bankia*, C-70/17 i C-179/17, EU:C:2019:250, pkt 54; wyrok z dnia 3 marca 2020 r., *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, pkt 60; wyrok z dnia 25 listopada 2020 r., *Banca B*, C-269/19, EU:C:2020:954, pkt 31.

²⁹ Wyrok z dnia 14 marca 2019 r., *Dunai*, C-118/17, EU:C:2019:207, pkt 45; wyrok z dnia 21 grudnia 2016 r., *Gutiérrez Naranjo*, C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 61 i 66; wyrok z dnia 31 maja 2018 r., *Sziber*, C-483/16, EU:C:2018:367, pkt 34 i 53-55; wyrok z dnia 29 kwietnia 2021 r., *Bank BPH*, C-19/20, EU:C:2021:341, pkt 84.

³⁰ Wyrok z dnia 25 listopada 2020 r., *Banca B*, C-269/19, EU:C:2020:954, pkt 45.

- upadek umowy w niniejszej sprawie stanowiłby rezultat korzystny dla konsumentów, którzy domagają się zastosowania takiego rozwiązania.
35. W sprawie przed sądem odsyłającym konieczność zaradzenia upadkowi umowy, który to upadek stanowiłby konsekwencję penalizującą dla konsumenta, w ogóle się nie pojawia. Kwestia zaradzenia upadkowi umowy ma w niniejszej sprawie na celu wyłącznie wykreowanie rozwiązania, które byłoby bardziej korzystne dla przedsiębiorcy niż to, którego domagają się konsumenci w oparciu o przepisy wdrażające dyrektywę 93/13/EWG. Modyfikacja rozważana w ramach pytania drugiego miałaby zatem na celu wyłącznie ochronę przedsiębiorcy przed konsekwencjami naruszenia prawa, jakiego dopuścił się on, umieszczając w umowie postanowienia niedozwolone. Dyrektywa 93/13/EWG nie ma jednak na celu ochrony interesów przedsiębiorcy, który naruszył wynikający z niej zakaz posługiwania się postanowieniami niedozwolonymi. Przeciwnie, dyrektywa ta wprowadza sankcje braku związania i ewentualnie nieważności umowy, jeżeli przedsiębiorca narusza przewidziany w niej zakaz. Dyrektywa 93/13/EWG nie może zatem być interpretowana w sposób zmierzający do udzielenia ochrony naruszającemu prawo przedsiębiorcy, poprzez umocowanie sądu krajowego do zaradzenia upadkowi umowy, który jest niekorzystny dla tego przedsiębiorcy.
36. Po czwarte, w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości wielokrotnie wyjaśniano już, że przyznanie sądowi krajowemu uprawnienia do modyfikacji umowy, z której wyeliminowano postanowienia niedozwolone, zagrażałoby długoterminowym celom dyrektywy 93/13/EWG. Uprawnienie takie zachęcałoby przedsiębiorców do podejmowania ryzyka i stosowania postanowień niedozwolonych, gdyż wiedzieliby oni, że nawet w przypadku unieważnienia niedozwolonych postanowień, umowa zostałaby uzupełniona w niezbędnym zakresie przez sąd krajowy, tak aby zagwarantować uwzględnienie interesu przedsiębiorcy³¹.
37. Mając na uwadze powyższe argumenty Rzeczpospolita Polska jest zdania, że art. 6 ust. 1 oraz art. 7 dyrektywy 93/13/EWG sprzeciwiają się temu, by sąd dokonywał modyfikacji umowy w celu utrzymania jej w mocy, zwłaszcza gdy upadek umowy, stanowiący

³¹ Wyrok z dnia 14 czerwca 2012 r., *Banco Español de Crédito*, C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 69; wyrok z dnia 30 kwietnia 2014 r., *Kásler i Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, pkt 79; wyrok z dnia 26 marca 2019 r., *Abanca Corporación Bancaria i Bankia*, C-70/17 i C-179/17, EU:C:2019:250, pkt 54; wyrok z dnia 3 marca 2020 r., *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, pkt 60; wyrok z dnia 25 listopada 2020 r., *Banca B*, C-269/19, EU:C:2020:954, pkt 31.

następstwo wyeliminowania z niej postanowień niedozwolonych, nie jest niekorzystny dla konsumenta.

II.2. Pytania w sprawie C-81/21

38. Pytania zadane w sprawie C-81/21 zmierzają do ustalenia, czy sąd krajowy po wyeliminowaniu postanowienia niedozwolonego może uzupełnić umowę przepisem prawa powszechnie obowiązującego o charakterze dyspozytywnym. W ramach pierwszego pytania sąd odsyłający rozważa dopuszczalność takiego uzupełnienia w przypadku, w którym umowa nie byłaby zagrożona upadkiem, zaś w ramach pytania drugiego – analizuje taką możliwość w przypadku umowy, której upadek nie niesie niekorzystnych dla konsumenta skutków, a konsument nie sprzeciwia się upadkowi umowy.
39. Odpowiedź na oba pytania zadane w sprawie C-81/21 wynika już jednoznacznie z wyroków w sprawach *Kásler i Káslerné Rábai* oraz *Dziubak*. W wyrokach tych Trybunał Sprawiedliwości wyjaśnił, że zastąpienie niedozwolonego postanowienia (nieuczciwego warunku) przepisem dyspozytywnym prawa krajowego jest możliwe jedynie w przypadku spełnienia następujących przesłanek:
- 1) umowa nie może dalej obowiązywać po wyeliminowaniu nieuczciwego warunku³²;
 - 2) upadek umowy wywrze szczególnie niekorzystne – penalizujące – skutki dla konsumenta³³;
 - 3) jeżeli rozważa się zastosowanie przepisu prawa powszechnie obowiązującego, którego zastosowanie zgodnie z prawem krajowym zależy od woli stron – strony godzą się na jego zastosowanie³⁴.
40. Zabieg polegający na uzupełnieniu umowy przepisem dyspozytywnym jest wyjątkiem od reguł opisanych w części II.1.1. niniejszych uwag, podyktowanym potrzebą ochrony konsumenta, który niekiedy może uznać, że korzystniejsze niż nieważność umowy będzie zastąpienie nieuczciwego warunku przepisem dyspozytywnym. Narażenie konsumenta na szczególnie niekorzystne konsekwencje upadku umowy, z której wyeliminowano

³² Wyrok z dnia 30 kwietnia 2014 r., *Kásler i Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, pkt 85; wyrok z dnia 3 października 2019 r., *Dziubak*, C-260/18, EU:C:2019:819, pkt 58.

³³ Wyrok z dnia 30 kwietnia 2014 r., *Kásler i Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, pkt 85; wyrok z dnia 3 października 2019 r., *Dziubak*, C-260/18, EU:C:2019:819, pkt 58.

³⁴ Wyrok z dnia 3 października 2019 r., *Dziubak*, C-260/18, EU:C:2019:819, pkt 58.

- postanowienie niedozwolone, mogłoby bowiem zagrozić osiągnięciu odstraszającego skutku dyrektywy 93/13/EWG³⁵.
41. W sprawie C-81/21 żadna z przesłanek powołania się na przepisy dyspozytywne, wskazanych powyżej, nie występuje.
42. Odnosząc się do pytania pierwszego należy stwierdzić, że ani brzmienie dyrektywy 93/13/EWG, ani jej cele, ani też orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości nie dają żadnej podstawy do tego, by sąd krajowy miał uzupełniać umowę przepisem dyspozytywnym, jeżeli skutkiem wyeliminowania postanowienia niedozwolonego nie jest upadek umowy. Zgodnie z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG obowiązkiem sądu jest wyłącznie odstąpienie od stosowania postanowienia niedozwolonego³⁶. Dyrektywa 93/13/EWG nie zawiera natomiast podstawy prawnej pozwalającej sądowi włączyć do umowy postanowienia, na które strony nie wyraziły zgody, przy okazji wyeliminowania postanowienia niedozwolonego. Takie działanie nie byłoby też zgodne z celem dyrektywy 93/13/EWG w postaci odtworzenia sytuacji, w której konsument nie byłby związany postanowieniem umownym, gdyż jego skutkiem byłoby wykreowanie nowej sytuacji prawnej, na którą konsument nie wyrażał zgody, zawierając umowę.
43. Odnosząc się do pytania drugiego należy zauważyć, że jak wynika jednoznacznie z uzasadnienia wniosku w sprawie C-81/21, w przypadku gdyby umowa zawarta przez strony sporu okazała się nieważna, wówczas jej upadek byłby następstwem pożądanym przez konsumenta. W tych okolicznościach nie jest możliwe uznanie, aby konsument miał być tą konsekwencją penalizowany³⁷. W takiej sytuacji również na drugie pytanie należy udzielić odpowiedzi, zgodnie z którą sąd krajowy nie może uzupełnić umowy postanowieniem dyspozytywnym, jeżeli upadek umowy stanowiący następstwo wyeliminowania z niej postanowienia niedozwolonego nie jest niekorzystny dla konsumenta. W tym kontekście należy jedynie przypomnieć, że to konsument jest dysponentem praw wynikających z dyrektywy 93/13/EWG. Jeżeli zatem prawidłowo poinformowany i świadomy znaczenia swoich decyzji konsument godzi się na

³⁵ Wyrok z dnia 30 kwietnia 2014 r., *Kásler i Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, pkt 85.

³⁶ Wyrok z dnia 14 marca 2019 r., *Dunai*, C-118/17, EU:C:2019:207, pkt 45; wyrok z dnia 21 grudnia 2016 r., *Gutiérrez Naranjo*, C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 61; wyrok z dnia 31 maja 2018 r., *Sziber*, C-483/16, EU:C:2018:367, pkt 34.

³⁷ Wyrok z dnia 30 kwietnia 2014 r., *Kásler i Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, pkt 85; wyrok z dnia 3 października 2019 r., *Dziubak*, C-260/18, EU:C:2019:819, pkt 58.

- nieważność umowy, nie uznając aby stanowiło to następstwo szczególnie niekorzystne dla jego interesów, to ta ocena konsumenta jest wiążąca dla sądu³⁸.
44. Niezależnie od powyższego należy zwrócić uwagę, że jak wyjaśnił Trybunał Sprawiedliwości w wyroku w sprawie *Dziubak*, możliwość zastąpienia postanowienia niedozwolonego postanowieniem dyspozytywnym stanowi wyjątek od ogólnej zasady, zgodnie z którą dana umowa pozostaje wiążąca dla stron tylko wtedy, gdy może ona nadal obowiązywać bez zawartych w niej nieuczciwych warunków³⁹. W świetle tego wyroku możliwość zastąpienia postanowienia niedozwolonego jest „ograniczona do przepisów prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym lub mających zastosowanie, jeżeli strony wyrażą na to zgodę, i opiera się w szczególności na tym, że takie przepisy nie mają zawierać nieuczciwych warunków”. Przepisy prawa krajowego, aby mogły zastąpić postanowienia niedozwolone, powinny „odzwierciedlać równowagę, którą prawodawca krajowy starał się ustanowić między całością praw i obowiązków stron określonych umów na wypadek, gdyby strony albo nie odstąpiły od standardowej normy ustanowionej przez ustawodawcę krajowego dla danych umów, albo wyraźnie wybrały możliwość zastosowania normy wprowadzonej w tym celu przez ustawodawcę krajowego”⁴⁰.
45. W tym świetle Rzeczpospolita Polska wskazuje, że w prawie polskim brak jest dyspozytywnego przepisu, którym można byłoby zastąpić niedozwolone klauzule waloryzacyjne. Odnosząc się do przywołanego przez sąd odsyłający art. 358 § 2 Kodeksu cywilnego⁴¹ należy wyjaśnić, że przepis ten zakłada możliwość spełnienia w walucie polskiej świadczenia wynikającego z zobowiązania, którego przedmiotem jest zapłata sumy pieniężnej wyrażonej w walucie obcej, o ile nie sprzeciwia się temu ustawa, orzeczenie sądowe będące źródłem zobowiązania lub umowa. Na potrzeby spełnienia świadczenia wartość waluty obcej określana jest według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski z dnia wymagalności roszczenia, o ile ustawa, orzeczenie sądowe lub czynność prawna nie zastrzega inaczej.
46. Wspomniana zasada została wprowadzona ustawą z dnia 23 października 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz ustawy – Prawo dewizowe⁴², która weszła

³⁸ Wyrok z dnia 3 października 2019 r., *Dziubak*, C-260/18, EU:C:2019:819, pkt 56.

³⁹ Wyrok z dnia 3 października 2019 r., *Dziubak*, C-260/18, EU:C:2019:819, pkt 59.

⁴⁰ Wyrok z dnia 3 października 2019 r., *Dziubak*, C-260/18, EU:C:2019:819, pkt 59-60.

⁴¹ Ustaw z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2020 r., poz. 1740, ze zm.).

⁴² Dz. U. z 2008 r., Nr 228, poz. 1506.

w życie w dniu 24 stycznia 2009 r. W uzasadnieniu do projektu tej ustawy⁴³ wyjaśniono cel wprowadzenia omawianego przepisu w następujący sposób:

„Dla wielu przedsiębiorców dokonujących transakcji w zakresie prowadzonej działalności gospodarczej rozliczanie w walutach obcych jest znacznie korzystniejsze niż rozliczanie w złotych, ponieważ pomaga w ograniczeniu ryzyka kursowego występującego w eksporcie. Ograniczenie ryzyka kursowego wpłynie korzystnie na zwiększenie konkurencyjności eksporterów na rynkach Unii Europejskiej. Obecny obowiązek uzyskiwania indywidualnego zezwolenia dewizowego osobno w przypadku każdej transakcji stanowi istotne utrudnienie w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej.”

47. Powyżej przytoczone uzasadnienie w sposób jednoznaczny wskazuje, że celem wprowadzenia omawianego przepisu nie było kształtowanie treści umów o kredyt hipoteczny, lecz zapewnienie ułatwienia w rozliczaniu się przedsiębiorców.

48. W uzasadnieniu projektu wspomnianej ustawy wyjaśniono ponadto, że:

„Konsekwencją wprowadzenia reguły umożliwiającej przeliczanie świadczeń w walutach obcych na złote powinno być określenie sposobu tego przeliczania (wskazanie kursu waluty) w razie braku odpowiedniego postanowienia w umowie. Dopuszczalne są tu dwie możliwości – odesłanie do zwyczaju (jak w art. 41 ust. 2 Prawa wekslowego) lub ustanowienie metody przeliczania w ustawie. Projekt proponuje to drugie – wskazanie jako właściwego (w braku regulacji w umowie czy innym źródle zobowiązania) średniego kursu NBP z dnia wymagalności długu”.

W ocenie projektodawcy wyrażonej w przywołanym dokumencie, ustawa po uchwaleniu nie powinna wywierać wpływu na obrót konsumencki⁴⁴.

49. Z uzasadnienia projektu wspomnianej ustawy wynika zatem, że celem przyjęcia omawianego przepisu nie było zarządzenie problemowi zamieszczania w umowach z konsumentami klauzul niedozwolonych, o którym to celu mowa w art. 7 dyrektywy 93/13/EWG. Przyjmując omawiany przepis, polski ustawodawca nie miał również na celu ustanowienia równowagi praw i obowiązków stron umów o kredyt konsumencki, o którym mowa w wyroku w sprawie *Dziubak*⁴⁵. Przepis ten został natomiast przyjęty

⁴³ Druk nr 470 z 24 kwietnia 2007 r., dostępny:

[https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/1C0ED9063FC9F122C1257442002C0434/\\$file/470.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/1C0ED9063FC9F122C1257442002C0434/$file/470.pdf)

⁴⁴ Druk nr 470 z 24 kwietnia 2007 r., str. 7.

⁴⁵ Wyrok z dnia 3 października 2019 r., *Dziubak*, C-260/18, EU:C:2019:819, pkt 60.

- jako odpowiedź na problemy obrotu profesjonalnego, w tym głównie obrotu z udziałem eksporterów, i miał im umożliwić większą konkurencyjność prowadzenia transgranicznej działalności gospodarczej.
50. Ponadto zastosowanie omawianego przepisu w miejsce postanowienia niedozwolonego bynajmniej nie rozwiązałyby problemu związania konsumenta postanowieniami niedozwolonymi. Przepis ten nie odnosi się bowiem do ustalenia wysokości świadczenia, lecz wyłącznie do sposobu zapłaty. W konsekwencji przepis ten nie pozwala na przeliczenie salda kredytu i rat uiszczonych wcześniej na podstawie postanowień niedozwolonych. Skutkiem sięgnięcia po ten przepis nie byłoby zatem wyeliminowanie wszystkich skutków związania konsumenta postanowieniem niedozwolonym ani też przywrócenie mu pozycji prawnej i faktycznej, w jakiej znajdowałby się on, gdyby postanowienie niedozwolone nigdy go nie wiązało. Omawiany przepis nie rozwiązuje bowiem problemu polegającego na tym, że konsument przez kilka lat spłacał raty w oparciu o kurs określany na podstawie postanowień niedozwolonych.
51. Mając na uwadze powyższe argumenty, Rzeczpospolita Polska proponuje udzielenie pozytywnej odpowiedzi na oba pytania zadane w sprawie C-81/21, zgodnie z którą art. 6 ust. 1 i art. 7 dyrektywy 93/13/EWG należy interpretować w ten sposób, że gdy wyeliminowanie postanowienia niedozwolonego nie prowadzi do upadku umowy, jak również gdy upadek umowy w wyniku wyeliminowania postanowienia niedozwolonego nie jest niekorzystny dla konsumenta, który prawidłowo poinformowany i świadomy swoich praw godzi się na taką okoliczność, wówczas przepisy te sprzeciwiają się temu, aby sąd krajowy po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru warunku umownego mógł uzupełnić treść umowy przepisem dyspozytywnym prawa krajowego.

II.3. Pytanie w sprawie C-82/21

52. Pytanie w sprawie C-82/21 zmierza do ustalenia, czy jest zgodna z art. 6 ust. 1 i art. 7 dyrektywy 93/13/EWG sądowa wykładnia przepisów krajowych, która zakłada że roszczenie konsumenta o zwrot kwot zapłaconych na podstawie niedozwolonego postanowienia umownego ulega przedawnieniu po upływie terminu dziesięciu lat, który zaczyna biec od dnia każdorazowego spełnienia świadczenia przez konsumenta, nawet jeżeli konsument nie wiedział o nieuczciwym charakterze tego postanowienia.

53. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości możliwość żądania przez konsumenta stwierdzenia, że określone postanowienie, zamieszczone w umowie z nim zawartej, ma charakter niedozwolony, nie ulega przedawnieniu⁴⁶, natomiast przepisy dyrektywy 93/13/EWG nie stoją na przeszkodzie temu, aby przedawnieniu mogło ulec roszczenie o zwrot świadczenia uiszczonego na podstawie postanowienia niedozwolonego⁴⁷.
54. Z orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości wynika również, że przepisy dyrektywy 93/13/EWG nie określają w sposób jednolity terminu, od którego we wszystkich państwach członkowskich rozpoczynałoby bieg przedawnienie roszczeń restytucyjnych. W konsekwencji kwestia ta jest rozstrzygana zgodnie z zasadą autonomii proceduralnej, a zatem na podstawie przepisów prawa krajowego, które muszą respektować zasady równoważności i skuteczności dyrektywy 93/13/EWG⁴⁸. Przepisy prawa krajowego powinny zatem traktować roszczenia wynikające z prawa Unii nie mniej korzystnie niż analogiczne roszczenia wynikające z prawa krajowego, a ponadto nie mogą one uniemożliwiać ani znacznie utrudniać dochodzenia przez konsumentów ich praw wynikających z prawa Unii ani też niweczyć celów, których realizację ma zapewnić dyrektywa 93/13/EWG⁴⁹.
55. W tym świetle Trybunał Sprawiedliwości orzekł w wyroku w sprawie *Profi Credit Slovakia*, że o ile trzyletni termin przedawnienia roszczenia restytucyjnego sam w sobie nie jest sprzeczny z zasadą skuteczności, to zasada ta stoi na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które przewiduje, że roszczenie konsumenta o zwrot kwot nienależnie zapłaconych na podstawie nieuczciwych warunków umownych w rozumieniu dyrektywy 93/13/EWG podlega trzyletniemu terminowi przedawnienia, rozpoczynającemu bieg w dniu, w którym nastąpiło bezpodstawne wzbogacenie się, co w rozpoznawanej sprawie oznaczało dzień płatności poszczególnych rat kredytu⁵⁰.
56. Trybunał Sprawiedliwości wyjaśnił w przywołanym wyroku, że konsumenci znajdują się w gorszym położeniu niż przedsiębiorcy i co do zasady nie mają świadomości zakresu

⁴⁶ Wyrok z dnia 21 listopada 2002 r., *Cofidis*, C-473/00, EU:C:2002:705, pkt 35.

⁴⁷ Wyrok z 9 lipca 2020 r., *Raiffeisen Bank*, C-698/18 i C-699/18, EU:C:2020:537, pkt 56-58; wyrok z dnia 16 lipca 2020 r., *Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria*, C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578, pkt 84; wyrok z dnia 22 kwietnia 2021 r., *Profi Credit Slovakia*, C-485/19, EU:C:2021:313, pkt 58.

⁴⁸ Wyrok z 9 lipca 2020 r., *Raiffeisen Bank*, C-698/18 i C-699/18, EU:C:2020:537, pkt 57.

⁴⁹ Wyrok z dnia 26 czerwca 2019 r., *Kuhar*, C-407/18, EU:C:2019:537, pkt 46; wyrok z dnia 18 lutego 2016 r., *Finanmadrid EFC*, C-49/14, EU:C:2016:98, pkt 40.

⁵⁰ Wyrok z dnia 22 kwietnia 2021 r., *Profi Credit Slovakia*, C-485/19, EU:C:2021:313, pkt 59 i 66.

przysługujących im praw wynikających z dyrektywy 93/13/EWG. *Nota bene* to właśnie ze względu na brak doświadczenia i świadomości prawnej konsumentów Trybunał Sprawiedliwości uznał, że na sądach krajowych spoczywa obowiązek dokonania z urzędu, i bez względu na aktywność procesową konsumenta, kontroli, czy umowa konsumencka nie zawiera postanowień niedozwolonych, gdyż w przeciwnym wypadku dyrektywa 93/13/EWG nie chroniłaby efektywnie⁵¹. W wyroku w sprawie *Profi Credit Slovakia* Trybunał Sprawiedliwości dostrzegł, że umowy kredytu są zazwyczaj wykonywane przez okres o znacznej długości, a w związku z czym – jeżeli zdarzeniem rozpoczynającym bieg trzyletniego terminu przedawnienia jest każda płatność dokonana przez kredytobiorcę – może się zdarzyć, że w ramach umowy wykonywanej przez okres przekraczający trzy lata poszczególne roszczenia tego kredytobiorcy ulegną przedawnieniu, zanim umowa dobiegnie końca. Oznacza to, że taki system przedawnienia może systematycznie pozbawiać konsumentów możliwości dochodzenia zwrotu płatności dokonanych na podstawie warunków umownych sprzecznych z dyrektywą 93/13/EWG⁵².

57. Wykładnia prawa krajowego, dotycząca początku biegu przedawnienia, analizowana w ramach pytania zadanego w sprawie C-82/21, jest zbliżona do rozwiązania uznanego w wyroku w sprawie *Profi Credit Slovakia*, za sprzeczne z zasadą skuteczności. Jedyna różnica dotyczy długości terminu przedawnienia, który w prawie polskim wynosi dziesięć lat. Należy jednakże zwrócić uwagę, że umowy kredytu hipotecznego w Polsce są standardowo zawierane na okres około 30 lat. Takie właśnie umowy zostały zawarte we wszystkich sprawach połączonych do wspólnego rozpoznania. Wątpliwości Trybunału Sprawiedliwości, wrazone w pkt 62-63 wyroku w sprawie *Profi Credit Slovakia*, zachowują zatem pełną aktualność również w niniejszej sprawie. Mimo bowiem, że termin przedawnienia w niniejszej sprawie jest dłuższy niż w sprawie *Profi Credit Slovakia*, to wciąż jest on znacznie krótszy niż okres, na jaki przeciętnie zawierane są umowy kredytu hipotecznego. Zastosowanie wykładni opisanej we wniosku w sprawie C-82/21 prowadziłoby do sytuacji, w której znaczna część roszczeń restytucyjnych o zwrot świadczeń uiszczonych na podstawie wadliwej umowy mogłaby ulec przedawnieniu jeszcze przed zakończeniem tej umowy, jak również zanim konsument

⁵¹ Wyrok z dnia 21 lutego 2013 r., *Banif Plus Bank*, C-472/11, EU:C:2013:88, pkt 36.

⁵² Wyrok z dnia 22 kwietnia 2021 r., *Profi Credit Slovakia*, C-485/19, EU:C:2021:313, pkt 62-63.

powziąłby wiedzę o wadliwości postanowień umownych i prawach wynikających z dyrektywy 93/13/EWG.

58. Tymczasem w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości podkreśla się, że sądowe stwierdzenie nieuczciwego charakteru postanowienia umownego powinno mieć skutek zastąpienia formalnej równowagi praw i obowiązków stron, ustanowionej w umowie, równowagą rzeczywistą, która przywraca równość stron⁵³. Realizacja tego skutku jest powiązana ściśle z obowiązkiem restytucyjnym dotyczącym zwrotu świadczeń wykonanych na podstawie postanowień niedozwolonych⁵⁴. Trybunał Sprawiedliwości dostrzega, że brak skutku restytucyjnego podważyłby skutek zniechęcający, jaki art. 6 ust. 1 w związku z art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG zamierzał powiązać ze stwierdzeniem nieuczciwego charakteru postanowień znajdujących się w umowach zawieranych z konsumentami przez przedsiębiorcę⁵⁵. Restytucja odgrywa zatem kluczową rolę w zapewnieniu skuteczności dyrektywy 93/13/EWG. Przepisy tej dyrektywy powinny być zatem interpretowane w sposób, który sprzeciwia się temu, by roszczenie restytucyjne konsumenta mogło się przedawnić, jeszcze zanim konsument powziął wiedzę o przysługujących mu prawach.
59. W konsekwencji Rzeczpospolita Polska proponuje, by na pytanie zadane w sprawie C-83/21 udzielić odpowiedzi, zgodnie z którą art. 6 ust. 1 i art. 7 dyrektywy 93/13/EWG sprzeciwiają się sądowej wykładni przepisów krajowych, która zakłada, że roszczenie konsumenta o zwrot kwot zapłaconych na podstawie niedozwolonego postanowienia umownego ulega przedawnieniu po upływie terminu dziesięciu lat, który zaczyna biec od dnia każdorazowego spełnienia świadczenia przez konsumenta, nawet jeżeli konsument nie wiedział o nieuczciwym charakterze tego postanowienia.

⁵³ Wyrok z 26 kwietnia 2012 r., *Invitel*, C-472/10, EU:C:2012:242, pkt 34; wyrok z dnia 15 marca 2012 r., *Pereničová i Perenič*, C-453/10, EU:C:2012:144, pkt 28.

⁵⁴ Wyrok z dnia 21 grudnia 2016 r. *Gutiérrez Naranjo*, C-154/15 i C-307/15, EU:C:2016:980, pkt 62.

⁵⁵ Wyrok z dnia 21 grudnia 2016 r. *Gutiérrez Naranjo*, C-154/15 i C-307/15, EU:C:2016:980, pkt 63.

III. PROPOZYCJA ROZSTRZYGNĘCIA

60. W związku z argumentacją przedstawioną powyżej, Rzeczpospolita Polska proponuje Trybunałowi Sprawiedliwości udzielenie następujących odpowiedzi na pytania sądu odsyłającego:

Na pytanie pierwsze w sprawie C-80/21:

Artykuł 6 ust. 1 i art. 7 dyrektywy 93/13/EWG należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej przepisów krajowych, zgodnie z którą sąd nie stwierdza nieuczciwego charakteru całego warunku umownego, a jedynie tę jego część, przez którą warunek jest nieuczciwy, w rezultacie czego warunek ten pozostaje częściowo skuteczny

Na pytania drugie w sprawie C-80/21:

Artykuł 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej przepisów krajowych, zgodnie z którą sąd po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru warunku umownego, bez którego umowa nie mogłaby obowiązywać, może zmodyfikować pozostałą część umowy w drodze wykładni oświadczeń woli stron, aby zapobiec nieważności umowy, która jest korzystna dla konsumenta.

Na pytanie pierwsze i drugie w sprawie C-81/21:

Artykuł 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG należy interpretować w ten sposób, że jeżeli wyeliminowanie nieuczciwego warunku umownego nie prowadzi do upadku umowy, jak również jeżeli upadek umowy w wyniku wyeliminowania postanowienia niedozwolonego nie jest niekorzystny dla konsumenta, który prawidłowo poinformowany i świadomy swoich praw godzi się na taką okoliczność, to przepisy te stoją na przeszkodzie wykładni sądowej przepisów krajowych, zgodnie z którą sąd po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru warunku umownego może uzupełnić treść umowy przepisem dyspozytywnym prawa krajowego.

Na pytanie w sprawie C-82/21:

Artykuł 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG, a także zasady równoważności, skuteczności i pewności prawa należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej przepisów krajowych, zgodnie z którą roszczenie konsumenta o zwrot niesłusznie zapłaconych kwot na podstawie nieuczciwego

warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem ulega przedawnieniu po upływie terminu dziesięciu lat, który zaczyna biec od dnia każdorazowego spełnienia świadczenia przez konsumenta, także w wypadku, kiedy konsument nie wiedział o nieuczciwym charakterze tego warunku.

Bogusław Majczyna

Pełnomocnik Rzeczypospolitej Polskiej